

Filmarchívum

Bevezető a „Filmarchívum” című összeállításhoz

Egy olyan területtel foglalkozik a *Metropolis* folyóirat filmarchívum témájú összeállítása, amelyről a mai napig kevés magyar nyelvű szakirodalom érhető el. A filmörökség fogalma egyre nagyobb teret kap a nemzetközi akadémiai diskurzusban, és számtalan esemény, publikáció, valamint az utóbbi években induló képzések sora mutatja, hogy a kortárs kultúra izgalmas és nagy érdeklődésre számot tartó ügyéről van szó. A jelenség mögött nemcsak az archív filmek gyűjtő intézmények sok évtizedes munkája és a filmtörténészek megújult érdeklődése áll, hanem fontos szerepet játszik benne az ezredforduló után zajló digitális fordulat, amely a filmrestaurálás és a hozzáférés új lehetőségeit teremtette meg, valamint azok az elhivatott programszerkesztők, kurátorok, illetve archív filmekkel dolgozó kortárs filmalkotók, akik új életet, új megjelenési felületeket biztosítanak, vagyis egyfajta második történetet nyitnak ezeknek a mozgóképeknek. Ez a folyamat Magyarországon is egyre intenzívebb, vele párhuzamosan pedig a reflexió, a párbeszéd, a kritikai gondolkodás és a történeti kontextus feltárása iránt is nő az igény. A lapszám célja elsősorban az, hogy felhívja a figyelmet erre az itthon is mindinkább fókuszba kerülő témára, és megindítsa a róla való gondolkodást. Az összeállítás – éppen a fentiek miatt – mindenekelőtt az alapvetésekre, alapfogalmakra koncentrál, és bevezető jellegű kutatásokat, esettanulmányokat közöl. Szükség van erre azért is, mert a munka során a szerkesztők maguk is szembesültek azzal, hogy bizonyos alapfogalmak definíciója a hazai szakmai közegben nem konszenzusos, illetve a magyar szakszókészlet helyett meglepően nagy arányban kerülnek elő idegen nyelvű kifejezések.

A lapszám témái a filmarchívumi munka főbb területeit fedik le, vagyis a gyűjtés, a megőrzés, a restaurálás és a közzététel kérdéseit tárgyalják. Bár az összeállítás elsősorban és vállaltan az alapokat járja körül, már ezekből a szövegekből is szépen körvonalazódnak a jövőben lehetséges további kutatási irányok. Ilyenek például a hazai filmarchiválás történetének feltáratlan epizódjai, az archív filmekhez kötődő kurátori gyakorlatok, a múzeumok és a mozgókép kapcsolta a hazai intézményi szcénában, a filmarchiválás és az alkotók kapcsolata, a filmarchívumi technika fejlődése és ennek hatása az intézményekre, a gyűjteményeket szervező filozófiai és etikai szempontok, esettanulmányok a gyűjtés, kutatás és restaurálás témaköréből, illetve a tudásátadás módszerei. A kurátori munka önmagában is hatalmas, nemcsak az archív, de a kortárs mozgóképekhez is kapcsolódó téma, amelynek a jövőben érdemes lenne egy önálló lapszámot szentelni.

Barkóci Janka *A megőrzés művészete – Archivum és filmörökség* című bevezető tanulmánya bemutatja a szakterület születését, társadalmi beágyazódásának lépéseit, illetve az idetartozó legfontosabb tevékenységeket, fogalmakat. Az itt felvázolt témák mindegyike aktív szakmai közösséggel és hatalmas önálló szakirodalommal rendelkezik. A tanulmány célja elsősorban az, hogy kontextust nyújtson, és a témák egymáshoz való viszonyáról adjon képet az olvasónak, aki aztán saját érdeklődése szerint mélyülhet el egyikben vagy másokban. A szöveg ilyen módon a lapszámokban található összes többi szöveghez kapcsolódik, segítséget ad azok tágabb összefüggésben való értelmezéséhez.

Hussein Evin *Lajtán innen – A magyar filmarchívum létrejöttének viszontagságai a kezdetektől az önálló intézményig, 1959-ig* című tanulmányában a hazai publikációk

közül szintén erősen hiányzó témával, archívumtörténettel foglalkozik, és a magyar állami filmarchívum létrejöttének körülményeit vizsgálja. A hatalmas forrássanyagot felhasználó, sok újdonságot tartalmazó szöveg az intézmény létrejöttének kalandos és konfliktusoktól sem mentes történetét tárja fel, bemutatja a korszak meghatározó alakjait és terveiket, de azt is érzékelteti, hogy ebben a témában még bőven van mit kutatni. Fazekas Eszter és Molnár János, a Nemzeti Filmintézet – Filmarchívumban folyó digitalizálási és restaurálási munka kulisszatitkaiba engednek betekintést egy konkrét eset kapcsán. *Izzó szerelem – A Gasparcolor technológia kihívása* Macskássy Gyula reklámfilmjeinek digitális felújításában című tanulmányuk egy majdnem százéves színesfilmes eljárás restaurálásának nehézségeiről és az erre adott megoldásról szól. A szövegben hangsúlyosan jelenik meg az analóg és a digitális technológia kapcsolata, illetve a restaurálás néhány etikai kérdése is.

A *legkényesebb mozgóképes formátum* című páros interjúban Zsámboki Miklós és Dariusz Krolikowski, a Blinken OSA Archivum munkatársai a különböző videóformátumok és a videóval való archivátori munka kihívásait mutatják be. A szöveg felhívja a figyelmet arra, hogy a mozgókép fogalma az archívumi közegben tágan értelmezhető, és a megőrzés ügye milyen alapos szaktudást, esetenként kifejezetten specializált ismeretanyagot igényel. A téma kapcsán megismerhetjük a Blinken OSA Archivum gyűjteményének különleges anyagait, illetve azok szerepét általános társadalmi és alkotói vonatkozásban is.

A *FIAF Etikai Kódex* a Filmarchívumok Nemzetközi Szövetségének (FIAF) s így a filmarchívumi intézmények egyik legfontosabb dokumentuma, amely számos kérdés-

ben kínál igazodási pontot az archívumi munka során. A FIAF hivatalos nyelvein, angolul, franciául és spanyolul elérhető Kódex fordításával arra szeretnénk inspirálni az olvasókat, illetve a hazai szakmai közösséget, hogy maguk is bátran használják, illetve együttműködésben fejlesszék tovább a magyar szaknyelvet. A FIAF a technológia és a társadalom változásaihoz igazodva időről időre felülvizsgálja a Kódexet, így hangsúlyozni kell, hogy lapszámunkban a jelenleg aktuális verzió fordítását közöljük, amely a jövőben annak függvényében változhat tovább, hogy a szakterület miképpen alakul át, működését milyen kihívások érik. A szöveg ezzel együtt is hiteles marad, mert az általa képviselt ethosz az első megjelenés óta változatlan, a módosításokat pedig elsősorban technológiai változások tehetik szükségessé. A lapszámot válogatott bibliográfia zárja, amely a terület alapvető szakirodalmát és az egyes témákhoz ajánlott, fontosabb szövegeket listázza.

A *Metropolis* „Filmarchívum” című összeállítása reményeink szerint segíthet abban, hogy a filmörökség témája egyre határozottabb körvonalakkal jelenjen meg az akadémiai közegben, részévé váljon a magyar felsőoktatásnak, és inspirálja a filmtörténet iránt érdeklő diákokat arra, hogy a kapcsolódó szakmák felé fordulva, archivátorként, restaurátorként, kurátorként, programszervezőként és kutatóként folytassák a pályájukat. A filmarchívumi munka mélyebb megértése ahhoz is nagyban hozzájárulhat, hogy a gyűjtemények láthatóvá váljanak, és a filmörökség kincsei friss, átgondolt és felelős kurátori szemléletet követve, mind szélesebb közönséghez jussanak el.

A szerkesztők